

ARREST VAN HET HOF (EERSTE KAMER)
VAN 1 JULI 1982 ¹

**Teresita Porta, echtgenote Pace,
tegen Commissie van de Europese Gemeenschappen**

„Hulpfunctionarissen — arbeidsverhouding in dienstverband
of zelfstandige arbeid”

Zaak 109/81

Samenvatting

Bevoegdheid van Hof — Arbitragebeding — Contractuele verhouding berustend op opeenvolgende contracten — Vervanging van mondelinge overeenkomst door jaarlijkse schriftelijke contracten — Geen arbitragebeding in eerste schriftelijke contracten — Arbitragebeding opgenomen in alle nadien ondertekende contracten — Inaanmerkingneming door Hof van alle na elkaar gesloten contracten

(EGKS-Verdrag, artikel 42; EEG-Verdrag, artikel 181; EGA-Verdrag, artikel 153)

Voor zover het Hof bevoegd is krachtens een arbitragebeding, vervat in alle sedert een bepaald jaar ondertekende jaarlijkse contracten, belet het feit dat dit beding niet in de eerdere contracten voorkomt en dat er voor wat de eerste

jaren van de contractuele verhouding betreft zelfs geen schriftelijke contracten bestaan, niet dat het Hof bij de beoordeling van de verhouding tussen de partijen alle tussen hen bestaan hebbende overeenkomsten in aanmerking kan nemen.

In zaak 109/81,

TERESITA PORTA, ECHTGENOTE PACE, wonende te Ispra (Varese), via Cadorna 2, vertegenwoordigd en bijgestaan door A. Volpi en G. Celona, advocaten te Milaan, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg bij G. Margue, advocaat aldaar, rue Philippe-II 20,

verzoekster,

¹ — Procestaal: Italiaans.

tegen

COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN, vertegenwoordigd door S. Fabro en O. Montalto, leden van haar juridische dienst, als gemachtigden, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg bij laatstgenoemde, Bâtiment Jean Monnet, Kirchberg,

verweerster,

betreffende de in het verzoekschrift geformuleerde conclusies,

wijst

HET HOF VAN JUSTITIE (Eerste kamer),

samengesteld als volgt: G. Bosco, kamerpresident, A. O'Keeffe en T. Koopmans, rechters,

advocaat-generaal: F. Capotorti
griffier: P. Heim

het navolgende

ARREST

De feiten

I — De feiten en het procesverloop

Teresita Porta heeft van het schooljaar 1963/1964 tot het schooljaar 1980/1981 les gegeven in de vakken algemene ontwikkeling en Italiaans aan de school voor technisch en beroepsonderwijs van het Gemeenschappelijk Centrum voor Onderzoek (hierna GCO) te Ispra. De eerste vijf jaar gebeurde dit zonder schriftelijke overeenkomst. Pas op 6 no-

vember 1969 schreef de directeur van het GCO aan Porta een brief waarin haar uurloon voor het lopende jaar precies werd bepaald. Bij brief van 11 december liet hij haar weten dat de overeenkomst moest worden geacht te zijn gesloten voor het gehele schooljaar. In de jaren 1970 tot 1975 ontving zij gelijksoortige als contracten beschouwde brieven. Vanaf het schooljaar 1976/77 sloten partijen nader uitgewerkte overeenkomsten, die zij omschreven als overeenkomsten tot het verrichten van enkele diensten

(„contratto di prestazioni d'opera"). Of-schoon partijen op deze overeenkomsten de Italiaanse wet van toepassing verklaarden, wezen zij tegelijkertijd, krachtens de artikelen 42 EGKS-Verdrag, 181 EEG-Verdrag en 153 EGA-Verdrag, het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen aan als de bevoegde rechter voor alle geschillen inzake de geldigheid, de uitlegging en de uitvoering ervan.

De beloning van Porta werd in deze overeenkomsten vastgelegd in de vorm van een uurloon voor elk gepresteerd lesuur.

In een aangetekende brief van 16 juli 1980 aan de directeur van het GCO stelde Porta dat naar Italiaans recht uit deze overeenkomsten één doorlopende arbeidsverhouding in dienstverband voor onbepaalde tijd voortvloeide, en dat zij bijgevolg recht had op beloning gedurende de maanden dat de school gesloten was, op vakantie of een compenserende vergoeding, alsook op betaling van pensioen- en ziekenfondsbijdragen. Porta preciseerde voorts dat haar brief was te beschouwen als betwisting van het aflopen van de overeenkomst en dat zij zich ter beschikking van het GCO hield voor elk beroep dat de school op haar zou doen, voor zover niet zou worden geraakt aan haar recht op vakantie. Zij besloot met de vraag of de EGA bereid was het Italiaans recht in voornoemde zin toe te passen.

De directeur van het GCO antwoordde op 12 september 1980, dat hij de toepas-selijkheid van het Italiaanse recht erkende, maar dat het in de betrokken overeenkomsten niet ging om „arbeid in dienstverband", doch om „zelfstandige arbeid".

Bij aangetekende brief van 2 oktober 1980 aan de voorzitter van de Commissie van de Europese Gemeenschappen diende Porta krachtens artikel 90, lid 2,

Ambtenarenstatuut een klacht in tegen het afwijzende besluit van de directeur van het GCO, waarbij zij dezelfde argumenten aanvoerde als in haar eerste brief.

Toen deze tweede brief onbeantwoord bleef, heeft Porta beroep ingesteld tegen het stilzwijgend besluit tot afwijzing van haar klacht. Dit beroep is op 6 mei 1981 ter griffie ingeschreven.

Het Hof heeft, op rapport van de rechter-rapporteur en gehoord de advocaat-generaal, besloten zonder instructie tot de mondelinge behandeling over te gaan.

Het Hof heeft krachtens artikel 95, lid 1 en 2 van het Reglement voor de procesvoering tevens besloten de zaak naar de Eerste kamer te verwijzen.

II — Conclusies van partijen

Porta concludeert dat het hen Hove behage:

bij wege van voorafgaande voorlopige maatregel overeenkomstig artikel 186 van het Verdrag:

- de Commissie te gelasten de beloning voor het lopende schooljaar te betalen.

ten principale en ten gronde:

- de Commissie te veroordelen om aan verzoekster dezelfde primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden toe te staan als zijn voorzien in de in Italië geldende collectieve arbeidsovereenkomst voor het particulier onderwijs;
- de Commissie te veroordelen om aan verzoekster bij de beëindiging van het dienstverband een zelfde pensioenregeling toe te kennen als aan de ambtenaren van de Gemeenschap;

- de Commissie te verwijzen in alle kosten.

De *Commissie* concludeert dat het den Hove behage:

bij wijze van prejudiciële beslissing

- Porta's verzoek om toekenning van de hoedanigheid van hulpfunctionaris, voor het eerst gevraagd bij repliek van 20 november 1981, als nieuw verzoek tardief en uit dien hoofde niet-ontvankelijk te verklaren;
- het beroep hoe dan ook niet-ontvankelijk te verklaren wegens ontbreken van een deugdelijke rechtsgrond;

subsidiair en ten gronde:

- de verzoeken ongegrond te verklaren en verzoekster te verwijzen in de kosten.

III — Middelen en argumenten van partijen

a) De ontvankelijkheid

De *Commissie* stelt vooraf dat het beroep niet-ontvankelijk is omdat het is gebaseerd op artikel 91 van het Statuut, dat alleen op de ambtenaren en de andere personeelsleden van de Gemeenschappen van toepassing is. Het gaat hier immers om een door partijen vrijelijk gesloten overeenkomst, waarop partijen het Italiaanse recht van toepassing hebben verklaard en waarin zij de bevoegdheid van het Hof van Justitie hebben erkend bij een duidelijk beding dat naar de artikelen 153 EGA-Verdrag en 181 EEG-Verdrag verwijst. Bijgevolg bestaat er geen enkel direct of indirect verband tussen het beroep en artikel 91 van het Statuut. Waar bovendien tussen partijen vaststaat dat in casu het Italiaanse recht van toepassing is, is ieder beroep op het ge-

meenschapsrecht uitgesloten. Verzoekster vraagt bovendien niet om erkend te worden als vast werknemer (ambtenaar of ander personeelslid) van de Europese Gemeenschappen — in dat geval zou het Hof inderdaad bevoegd zijn —, zij vraagt integendeel dat haar zelfstandige arbeid overeenkomstig het Italiaanse recht als arbeid in dienstverband wordt gekwalificeerd, met alle economische gevolgen die dit recht daaraan verbindt.

In repliek antwoordt *verzoekster* op de preliminaire excepties van de *Commissie*:

- de bevoegdheid van het Hof kan niet worden betwist, want zij vloeit voort uit een nauwkeurig geformuleerd beding in de overeenkomst;
- de toepasselijkheid van artikel 91 van het Statuut vloeit voort uit artikel 46 van de Regeling welke van toepassing is op de andere personeelsleden van de Gemeenschappen (hierna RAP) volgens hetwelk de bepalingen van titel VII (waarvan artikel 91 deel uitmaakt) betreffende verzoeken en beroep, van overeenkomstige toepassing zijn. Deze regeling is toepasselijk op „hulpfunctionarissen” die in artikel 3 worden omschreven als volgt: „Als hulpfunctionaris ... wordt aangemerkt het personeelslid dat is aangesteld: a) om ... al dan niet met een volledige dagtaak werkzaamheden bij een instelling te verrichten zonder te worden tewerkgesteld in een ambt dat is opgenomen in de lijst van het aantal ambten, gevoegd bij de afdeling van de begroting die op deze instelling betrekking heeft.”

In casu stelt *verzoekster*, dat zij in dienstverband is aangesteld en niet als iemand die zelfstandige arbeid verricht. Uit 's Hof's arrest van 11 maart 1975 (Porrini e.a./EGA, Jurispr. 1975, blz. 319) blijkt dat een dergelijke aanspraak, ook al wordt hij betwist, niet alleen volstaat om het Hof bevoegdheid te verlenen, maar ook om de procedure van ar-

tikel 91 van het Statuut toepasselijk te doen zijn.

Verzoekster betwist daarenboven dat het gemeenschapsrecht er in casu niet aan te pas zou komen. Het staat immers vast dat zij verbonden was aan een instelling van de Gemeenschap, welke ook de aard van die band geweest moge zijn, en hiervoor is het Hof van de Gemeenschappen, dat geen nationaal recht maar alleen gemeenschapsrecht toepast, bevoegd. De instellingen van de Gemeenschappen kunnen ongetwijfeld verbintenissen aangaan die door de verschillende nationale rechtsorden worden beheerst, maar zij kunnen dit slechts doen krachtens regels en handelingen van gemeenschapsrecht. Wanneer het gemeenschapsrecht ingevolge een handeling van een van deze instellingen bepaalt, dat een bepaalde rechtsbetrekking door het recht van een Lid-Staat wordt beheerst, blijft deze rechtsbetrekking ook onder het gemeenschapsrecht vallen en wordt zij (mede) door dit recht geregeld. Aan het Hof wordt dus de toepassing gevraagd van een communautaire handeling binnen de communautaire rechtsorde; het behoeft enkel kennis te nemen van het Italiaanse recht voor zover het om de kwalificatie van de rechtsbetrekking gaat, om vervolgens een uitspraak te doen over de gevolgen daarvan voor de betrokken Instelling van de Gemeenschap. Zo berust verzoeksters pensioenvordering niet op Italiaans recht, maar op het gemeenschapsrecht; het Italiaanse recht is slechts van belang voor de omschrijving van de arbeidsverhouding als een arbeidsverhouding in dienstverband.

In dupliek werpt de *Commissie* een exceptie van niet-ontvankelijkheid op tegen

verzoeksters eis om toekenning van de hoedanigheid van hulpfunctionaris. Aangezien deze eis noch in het beroepsschrift, noch in de uiteenzetting tijdens de administratieve procedure is voorgedragen, moet zij als nieuw en tardief worden beschouwd.

Deze eis is bovendien ongegrond, omdat de werkelijke diensttijd van een hulpfunctionaris volgens artikel 52 RAP niet meer dan één jaar kan bedragen, hetgeen niet in overeenstemming is te brengen met een vordering die ertoe strekt te doen erkennen dat het in werkelijkheid om een overeenkomst van onbepaalde duur ging.

Ingevolge een bepaling van de onderhavige overeenkomst dient het Hof, geadieerd op voet van een arbitragebeding, het geschil te beslechten met toepassing van Italiaans recht, gelijk het in een overeenkomstig geval al eens heeft gedaan: arrest van 7 december 1976 (zaak 23/76, Pellegrini, Jurispr. 1976, blz. 1804). In elk geval heeft het Hof meermaals erkend dat de Verdragen en de afgeleide communautaire bepalingen niet de enige bronnen van gemeenschapsrecht zijn, maar dat het nationale recht eventuele leemten in het gemeenschapsrecht kan opvullen (arrest van 12 juni 1980, zaak 138/79, Express Dairy Food Ltd., Jurispr. 1980, blz. 1887). In feite tracht verzoekster, door zich zowel op het Italiaanse recht als op het gemeenschapsrecht te beroepen, via het ene te verkrijgen wat haars inziens via het andere moeilijk haalbaar is.

b) *Ten gronde*

Verzoekster stelt ten gronde, dat er naar Italiaans recht geen twijfel over bestaat dat het geven van onderwijs aan particuliere scholen van welk type ook, een arbeidsverhouding in dienstverband voor onbepaalde tijd doet ontstaan. Tot staving hiervan verwijst zij naar een aantal arresten van Italiaanse rechterlijke instanties, volgens welke als een overeenkomst voor onbepaalde tijd in de zin van de artikelen 1 en 2 van de Italiaanse wet nr. 230 van 18 april 1962 is te beschouwen de overeenkomst waarbij de taakopdracht zonder onderbreking gedurende verscheidene jaren achtereen en telkens voor langere tijdvakken dan de duur van de cursussen wordt vernieuwd.

Uit deze aard van de verhouding volgt dat verzoekster recht heeft op de gehele beloning die voor het onderwijzend personeel van particuliere scholen geldt, te weten:

- doorbetaling gedurende de zomermaanden waarin de school gesloten is
- betaling van pensioen- en socialezekerheidsbijdragen
- duurtetoeslag
- periodieke salarisverhogingen
- dertiende maand
- anciënniteitsuitkering bij het beëindigen van de dienstbetrekking
- alle andere primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden overeenkomstig de nationale collectieve arbeidsovereenkomst van 11 september 1978 voor het leidinggevend en onderwijzend personeel van door instellingen, par-

ticulieren of rechtspersonen beheerde scholen.

Dat er in de contracten zelf sprake is van een overeenkomst inzake het verrichten van enkele diensten, is van geen belang. De door partijen gebruikte bewoordingen kunnen immers niet afdoen aan de wezenlijke aard van de verhouding.

Volgens de *Commissie* zijn hoewel in casu het Italiaanse recht van toepassing is, noch de ingeroepen wetgeving noch de daarop betrekking hebbende rechtspraak terzake dienend. Alle aangehaalde arresten hebben betrekking op particuliere scholen, die door hun op winst gericht beheer eerder geneigd zullen zijn hun personeel uit te buiten. Omdat dit personeel wegens zijn bijzondere situatie onvoldoende beschermd is, is het onvermijdelijk dat de rechter zich steeds op een standpunt stelt dat bescherming biedt aan de partij die als de economisch zwakste wordt beschouwd. Deze rechtspraak mag nu niet worden toegepast op de Commissie van de EG, een supranationale instelling die, omdat ze geen winst nastreeft, niet op een lijn kan worden gesteld, met een particuliere ondernemer. Integendeel, het door haar georganiseerde onderwijs dient het openbaar belang voor zover het de verbetering van de beroepskennis van een bepaald aantal personen ten doel heeft; in dit opzicht is de Commissie te vergelijken met een overheidsdienst, en niet met een particuliere school, en dan is eerder de Italiaanse administratieve rechtspraak relevant, die veel restrictiever is dan de gewone rechtspraak.

In de tweede plaats merkt de Commissie op, dat de arbeidsverhouding met verzoekster, ofschoon van vrij lange duur, niettemin het karakter van een uitzonderlijke en incidentele dienstverrichting vertoont en daardoor kan worden gerekend tot de gevallen bedoeld in artikel 51 van het presidentieel decreet nr. 1252 van 7 oktober 1963. In dit artikel worden de categorieën van tijdelijk aangesteld per-

soneel opgesomd, in wier arbeidscontract een tijdsbepaling mag worden opgenomen; daartoe behoort uitdrukkelijk personeel belast met onderwijsopdracht van korte duur bij het beroepsonderwijs. Verzoekster werkte immers niet regelmatig, maar louter incidenteel en in elk geval haalde zij nooit het minimum aantal van 72 uren per maand, vereist door artikel 24 van de collectieve arbeidsovereenkomst. Weliswaar gaf zij haar lessen op bepaalde vaste uren, maar dit was enkel om redenen verband houdend met de organisatie van de school, en haar beloning werd niet maand voor maand uitbetaald, doch steeds wanneer verzoekster erom vroeg. Bezieet men de zaak nauwkeurig, dan blijkt dat het hier om een atypische verhouding ging, en in elk geval om een verhouding waarbij schriftelijk van de algemene regels was afgeweken. In de door verzoekster aangehaalde rechtspraak wordt immers uitdrukkelijk gezegd dat de partijen van de algemene regels kunnen afwijken, doch dat dit op straffe van nietigheid schriftelijk dient te gebeuren.

Overigens valt niet in te zien waarom de Commissie een schijnhandeling zou hebben moeten verrichten waarmee zij per slot van rekening geen enkel voordeel zou hebben behaald, want de totale beloning die verzoekster telkenjare heeft ontvangen, lag aanmerkelijk hoger dan de beloning overeenkomstig de cao, die ook betaalde feestdagen, een dertiende maand en andere door de Commissie niet toegekende voordelen omvat. Immers, volgens de cao geeft een werkweek van 18 uur — die door verzoekster nooit werd gehaald — recht op een jaarlijkse beloning van 2 730 000 lire (plus duurtoeslag), terwijl verzoekster over het laatste schooljaar ingevolge haar individuele overeenkomst in totaal een beloning van 9 944 000 lire heeft ontvangen. De toepassing van de cao zou voor ver-

zoekster dus geen financieel voordeel hebben opgeleverd.

Met betrekking tot de pensioenvordering merkt de Commissie op, dat wanneer er een arbeidsverhouding in dienstverband zou bestaan — quod non — en er dus een verplichting tot bijdragenbetaling zou bestaan, de aanspraak op een deel van die bijdragen thans al verjaard is, en dat de overige, wanneer zij eventueel zouden worden betaald, slechts een miniem deel zouden vormen van de totale bijdragen die volgens de Italiaanse regeling vereist zijn om een aanspraak op het *minimumpensioen* te doen ontstaan. Derhalve kan moeilijk worden aangenomen dat verzoekster daadwerkelijk schade heeft geleden; in elk geval kan het slechts om een zeer geringe schade gaan. Dit alles in de veronderstelling dat verzoeksters vordering daarop is gericht, want haar verzoek om een „gemeenschapspensioen” mist hoe dan ook elke grondslag.

In repliek betwist *verzoekster* de stelling van de Commissie dat de Italiaanse wetgeving inzake de arbeidsverhouding van onderwijzend personeel uitsluitend op particuliere scholen van toepassing is; daartoe verwijst zij naar de arresten van het Italiaanse Hof van Cassatie, uitspraak doende in verenigde kamers, waarin met betrekking tot de door openbare lichamen beheerde scholen wordt overwogen dat het publiekrechtelijk karakter van de beheerder niet noodzakelijk meebrengt dat ook de arbeidsverhouding van de leerkrachten van publiekrechtelijke aard is. Dit is slechts het geval wanneer het beheer van de school binnen het institutionele doel van het lichaam valt, maar niet als dit „*jure privatorum*” gebeurt. (cfr. arrest nr. 1321 van 23 juni

1965; nr. 933 van 7 april 1966; nr. 847 van 11 april 1964; nr. 2424 van 10 oktober 1966; nr. 2065 van 21 juni 1968).

merkelijk hoger dan het minimum cao-loon.

Verzoekster betwist daarenboven de wijze waarop de Commissie de werkuren per week en per maand berekent. Deze middelt de daadwerkelijk gepresteerde uren namelijk over alle maanden van het jaar zonder rekening te houden met de sluitingsperiodes van de school en met de periodes waarin verzoekster met ziekte- of zwangerschapsverlof was. Steunend op verschillende berekeningen houdt zij staande, een volledig of nagenoeg volledig aantal onderwijsuren te hebben vervuld, en beklemtoont dat, met uitzondering van de drie taalleraren, alle leerkrachten van het GCO ambtenaren in vaste dienst van de Gemeenschap zijn. Verzoekster wijst er ook nog op, dat de wettigheid van contractuele beperkingen van de duur van de arbeidsverhouding door de Italiaanse rechtspraak slechts werd erkend op grond van het bij wet nr. 230 van 1962 afgeschafte artikel 2097 van het burgerlijk wetboek.

Op de opwerping van de Commissie, dat haar maandelijks beloning hoger was dan het minimum cao-loon, antwoordt zij dat volgens de cao de leerkracht, ongeacht de hoogte van zijn maandelijks beloning, ook recht had op doorbetaling gedurende de vakantie, op een extra maandsalaris in december en op de duurtetoeslag. Al deze voordelen komen verzoekster volgens het Italiaanse recht toe en kunnen niet worden gecompenseerd door het maandloon, ook al is dit aan-

Wat de pensioenregeling betreft, vergist de Commissie zich als zij stelt dat verzoekster niet om toekenning van de hoedanigheid van „personeelslid in vaste dienst” heeft gevraagd, aangezien de toekenning van die hoedanigheid voorwaarde is voor de toekenning van een pensioen. Het is juist dat de Commissie nooit pensioenbijdragen voor verzoekster heeft betaald en dat het vorderingsrecht van het Istituto Nazionale della Previdenza Sociale met betrekking tot een deel van deze bijdragen is verjaard. Het Italiaanse recht echter verleent de werknemer voor wie door zijn werkgever geen verzekering werd afgesloten, een recht op schadevergoeding wanneer het niet betalen van de bijdragen geheel of gedeeltelijk het verlies van uitkeringen krachtens die verzekering tot gevolg heeft, wat in casu het geval is. In het gemeenschapsrecht bepaalt artikel 70, lid 1, RAP dat de hulpfunctionaris moet zijn aangesloten bij een verplicht stelsel van sociale zekerheid. Het verzoek om de Commissie te veroordelen tot het betalen van een pensioen, komt dus in praktijk neer op een verzoek tot aansluiting bij het sociale-zekerheidsstelsel van de Gemeenschappen, aangezien haar situatie met betrekking tot de tot 1971 aan het Istituto Nazionale della Previdenza Sociale verschuldigde bijdragen wegens de verjaring niet meer geregulariseerd kan worden. De vorming van een gemeenschapspensioen strookt dus volkomen zowel met het gemeenschapsrecht als met het Italiaans recht, dat schadevergoeding in specifieke vorm kent.

Tenslotte klaagt verzoekster erover, dat zij op 9 september 1981 in het openbaar werd verzocht de school te verlaten, en

nadat zij dit had geweigerd, „manu militari” werd verwijderd. Zij wijst er verder op, dat de beloning voor het schooljaar 1980/1981 haar pas na deze verwijdering is uitbetaald.

In dupliek betwist de *Commissie* de relevantie van de door verzoekster in haar memorie van repiek aangevoerde rechtspraak. Zij merkt dienaangaande op, dat het er in casu niet om gaat uit te maken of de betrokken arbeidsverhouding een publiekrechtelijk, dan wel een privaatrechtelijk karakter heeft, en dat, zelfs al zou onderwijs niet behoren tot de institutionele taken van de EGA, deze niettemin hoe dan ook niet optreedt als om het even welke particulier. Als de Commissie zegt dat zij geen winst nastreeft, bedoelt zij daarmee dat zij zich bij het beheer van de school te Ispra niet als een particuliere onderwijsinstelling gedraagt. Dit blijkt met name uit het feit dat het door deze school verstrekte technisch onderwijs volledig kosteloos is. Derhalve zijn de door de rechtspraak ter zake ontwikkelde beginselen in casu niet van toepassing.

Met betrekking tot de door verzoekster daadwerkelijk gepresteerde lesuren beklemtoonde de Commissie, dat uit het lesprogramma van de school blijkt dat verzoekster nooit de door de cao vereiste 18 uur per week heeft gehaald. Deze lesroosters hadden in elk geval slechts theoretische betekenis, in die zin dat wanneer de docente ziek of verhinderd was, de lessen vervielen, ofschoon zij er wel voor werd betaald.

Volgens de Commissie lijdt het geen twijfel dat partijen in casu de bedoeling hadden een arbeidsverhouding voor bepaalde tijd aan te gaan, hetgeen blijkt uit het feit dat jaarlijks een nieuwe overeenkomst werd gesloten. Dat de overeen-

komst herhaaldelijk werd vernieuwd, vindt zijn verklaring in het feit dat verzoeksters werkzaamheid aan de school een uiterst marginaal karakter had, waardoor juridisch geen andere weg openbleef dan het sluiten van een overeenkomst voor bepaalde duur tot het verrichten van zelfstandige arbeid. Dat andere leerkrachten ambtenaar van de Commissie zijn, is in casu van geen enkel belang, omdat het daarbij gaat om personen met een volledige dagtaak.

De Commissie betwist dat verzoekster krachtens artikel 70, lid 1, RAP onder het sociale-zekerheidsstelsel van de Gemeenschappen kan vallen. In deze tekst wordt immers gezegd dat hulpfunctionarissen aangesloten moeten zijn bij een nationaal stelsel van sociale zekerheid. Tenslotte wijst zij erop, dat verzoeksters kritiek op haar verwijdering uit de school te Ispra ter zake niet dienend is.

IV — Mondelinge behandeling

Ter terechtzitting van 25 maart 1982 zijn mondelinge opmerkingen gemaakt door verzoekster, vertegenwoordigd door G. Celona, advocaat te Milaan, en de Commissie van de Europese Gemeenschappen, vertegenwoordigd door S. Fabro, lid van haar juridische dienst, als gemachtigde. De vraag van advocaat-generaal Capotorti over de rechtspositie en de beloning van de andere leerkrachten van de technische school te Ispra, is door de Commissie beantwoord bij brief neergelegd ter griffie op 30 maart 1982.

De advocaat-generaal heeft ter terechtzitting van 6 mei 1982 conclusie genomen.

In rechte

- 1 Bij verzoekschrift, neergelegd ter griffie van het Hof op 6 mei 1981, heeft Teresita Porta, docente aan de school voor technisch en beroepsonderwijs van het Gemeenschappelijk Centrum voor Onderzoek (hierna GCO) te Ispra, beroep ingesteld ertoe strekkende de Commissie te veroordelen om haar dezelfde primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden toe te staan als zijn voorzien in de in Italië geldende collectieve arbeidsovereenkomst voor het particulier onderwijs, en haar bij de beëindiging van het dienstverband op te nemen in het pensioenstelsel voor de personeelsleden van de Gemeenschap.
- 2 Gedurende de schooljaren 1963/64 tot 1979/80 was verzoekster door de directeur van het GCO belast met het geven van lessen in „Algemene ontwikkeling” en „Italiaans” aan voornoemde school. Deze arbeidsverhouding werd gedurende de eerste vijf jaar niet in een schriftelijke overeenkomst geregeld. Nadien, van 1969 tot 1975, deelde de directeur van het GCO haar jaarlijks bij een als overeenkomst geldende brief, zowel de duur van het onderwijs — overeenkomend met een volledig schooljaar — als de op uurbasis berekende beloning mee.
- 3 Vanaf het schooljaar 1976/77 berustte de verhouding tussen het GCO en verzoekster op een nader uitgewerkt, door beide partijen ondertekend en als overeenkomst tot het verrichten van enkele diensten („prestazioni d'opere”) omschreven contract. In dit contract werd bepaald dat het onderwijs moet worden gegeven „overeenkomstig de pedagogische doelstellingen voortvloeiend uit het programma van de beroepsopleiding.” Artikel 6 bepaalde dat het contract door Italiaans recht werd beheerst. In het volgende artikel verklaarde de docente, ermee bekend te zijn „dat het uitsluitend aan haar staat haar situatie ten aanzien van de Italiaanse sociale en fiscale voorschriften te regulariseren, daar, gelet op de aard van de overeenkomst, dienaangaande op de Instelling geen enkele verplichting rust.”
- 4 Met toepassing van de artikelen 42 EGKS-Verdrag, 181 EEG-Verdrag en 153 EGA-Verdrag, verklaarden partijen voorts het Hof van Justitie bij uitsluiting bevoegd „voor alle geschillen inzake de geldigheid, de uitlegging en de uitvoering” van de overeenkomsten.

- 5 In haar verzoekschrift stelt verzoekster, dat haar arbeidsverhouding met het GCO ingevolge het in casu toepasselijke Italiaanse recht is te beschouwen als een doorlopende arbeidsverhouding in dienstverband voor onbepaalde tijd. Bijgevolg maakt zij aanspraak op een zelfde beloning als voor onderwijzend personeel bij het particulier onderwijs geldt, en inzonderheid op beloning gedurende de zomermaanden waarin de school gesloten is, op betaling van ziekenfonds- en pensioenbijdragen, duurtetoeslag, periodieke salarisverhogingen, de dertiende maand, de anciënniteitsuitkering bij beëindiging van het dienstverband, alsmede op alle andere in de nationale collectieve arbeidsovereenkomst van 11 september 1978 voorziene primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden voor het leidinggevend en onderwijzend personeel van scholen beheerd door instellingen, particulieren of rechtspersonen.
- 6 Daarenboven vraagt zij erkenning van haar recht op een rustpensioen. Daartoe had zij aanvankelijk in haar verzoekschrift gevraagd om toepassing van de regeling voor het personeel van de Gemeenschappen. Ter terechtzitting heeft zij gepreciseerd dat zij in dit verband geen aanspraak maakt op opname in het organigram van de Commissie, doch enkel op toekenning, in welke vorm dan ook, van een rustpensioen, gelijk aan dat wat zij zou hebben ontvangen wanneer het GCO, naar de eis van de Italiaanse wet, de verzekeringsbijdragen had betaald.

De ontvankelijkheid

- 7 In haar verweerschrift heeft de Commissie een exceptie van niet-ontvankelijkheid tegen het beroep opgeworpen, voor zover dit gegrond is op artikel 91 van het Statuut van de ambtenaren van de Gemeenschappen, waarop verzoekster zich niet zou kunnen beroepen.
- 8 Bij repliek heeft verzoekster gesteld dat zij, aangezien zij arbeid in dienstverband van de Gemeenschap heeft verricht, zich rechtens kan beroepen op de Regeling welke van toepassing is op de andere personeelsleden van de Gemeenschappen, waarvan artikel 46 de bepalingen van het Statuut betreffende verzoeken en beroep van overeenkomstige toepassing verklaart.

Ter terechtzitting heeft verzoekster evenwel gepreciseerd dat zij niet haar erkenning als personeelslid van de Gemeenschappen verlangt, aangezien haar beroep er enkel toe strekt de voordelen te verkrijgen waarin het Italiaanse recht voorziet. Verweerster heeft toegegeven dat, gelet op het in de contracten opgenomen, op de artikelen 42 EGKS-Verdrag, 181 EEG-Verdrag en 153 EGA-Verdrag gebaseerde arbitragebeding, de bevoegdheid van het Hof van Justitie niet kan worden betwist.

- o In deze omstandigheden behoeven de door partijen in hun schriftelijke opmerkingen opgeworpen procedurevragen niet te worden behandeld. Volstaan kan worden met de vaststelling dat het Hof bevoegd is krachtens het arbitragebeding vervat in alle sedert het schooljaar 1976/77 ondertekende contracten. Het feit dat dit beding niet in de eerdere contracten voorkomt en dat er voor wat de eerste vijf jaren betreft, zelfs geen schriftelijke contracten bestaan, belet niet dat het Hof bij de beoordeling van de verhouding tussen de partijen, alle tussen hen bestaan hebbende overeenkomsten in aanmerking kan nemen, hetgeen overigens door partijen zelf wordt toegegeven.

Ten gronde

- 11 Vaststaat dat de contractuele verhouding tussen partijen door Italiaans recht wordt beheerst. Het probleem van de kwalificatie van deze verhouding alsook dat van de gevolgen die daaruit voortvloeien, moet dus aan de hand van dit recht worden opgelost.
- 12 Daartoe dient in de eerste plaats te worden vastgesteld of de werkzaamheden die verzoekster van 1963 tot 1980 voor het GCO heeft verricht, een arbeidsverhouding in dienstverband voor onbepaalde tijd heeft doen ontstaan, zulks gelet op de inhoud van de arbeidsprestatie, de duur en de wijze waarop zij werd verricht.
- 13 Naar Italiaans recht is het fundamentele criterium voor het onderscheid tussen zelfstandige arbeid („lavoro autonomo”) en arbeid in dienstverband („lavoro subordinato”), dat bij zelfstandige arbeid de prestatie bestaat in het „opus”, dat wil zeggen het resultaat van het werk van de arbeider, terwijl bij arbeid in dienstverband de prestatie hierin bestaat dat de arbeider zijn ar-

beidskracht („operae”) ter beschikking stelt van de werkgever en onder diens toezicht en leiding zijn werkzaamheden verricht.

- 14 Met toepassing van dit criterium weigert de Italiaanse rechtspraak stevast als zelfstandige arbeid te beschouwen onderwijswerkzaamheden die in ondergeschiktheid aan de directeur van de school worden verricht, die per maand worden beloond en waarbij een door de schoolleiding opgesteld programma en een vast, aan controle onderworpen lesrooster moet worden gevolgd.
- 15 In casu blijkt uit de van 1976 tot 1980 gesloten overeenkomsten dat verzoekster, ofschoon zij zoals iedere docent bij het openbaar of particulier onderwijs over didactische vrijheid beschikte, niettemin aan een programma was gebonden en de pedagogische doeleinden moest nastreven die door de schoolleiding waren bepaald; dat de begin- en einddatum van de cursussen, de vrije dagen en het lesrooster waren vastgesteld rekening houdend met de eisen van de dienst bij de instelling, en de beloning maandelijks werd betaald. Hieruit volgt, dat de arbeid van verzoekster voldeed aan de voorwaarden die de Italiaanse rechtspraak stelt om ze als „arbeid in dienstverband” te kunnen aanmerken.
- 16 Volgens de Commissie heeft de door verzoekster ingeroepen Italiaanse rechtspraak enkel betrekking op onderwijs dat door particulieren wordt beheerd, met het oogmerk winst te maken, en kan zij derhalve niet van toepassing zijn op een school die wordt beheerd door een gemeenschapsinstelling van publiekrechtelijke aard, die uitsluitend het algemeen belang nastreeft. Deze stelling is ongegrond. Zij verdraagt zich immers geenszins met het belang dat verweerder zelf aan het privaatrechtelijk karakter van de litigieuze verhouding heeft gehecht; daarbij komt dat het criterium om uit te maken of een bepaalde arbeid al dan niet in dienstverband wordt verricht, niet kan verschillen naargelang het privaat- of publiekrechtelijk karakter van de werkgever. In elk geval kent de Italiaanse rechtspraak stevast ook een privaatrechtelijk karakter toe aan de arbeidsverhouding met een instelling van publiekrecht, wanneer de van de arbeider verlangde prestatie niet past in het kader van de uitvoering van de institutionele taken van de betrokken instelling, gelijk juist in casu het geval is.

- 17 Voorts merkt de Commissie in haar verweerschrift op, dat het hier niet om één enkele doorlopende verhouding gaat, aangezien zij op verscheidene afzonderlijke contracten berust. In dit verband moet erop worden gewezen dat artikel 1, eerste alinea, van de Italiaanse wet nr. 230 van 18 april 1962 (GU nr. 125 van 17. 5. 1962) als algemene regel bepaalt dat iedere arbeidsovereenkomst wordt geacht voor onbepaalde tijd te zijn gesloten; vaststelling van een bepaalde duur is slechts toegestaan in de gevallen, genoemd in de tweede alinea van dat artikel, en nader gespecificeerd in decreet nr. 1252 van 7 oktober 1963 van de president van de Republiek (GU nr. 307 van 26. 11. 1963).
- 18 De Commissie heeft in haar verweerschrift betoogd dat de litigieuze verhouding valt onder artikel 1, tweede alinea, sub c, van wet nr. 230 van 1962, dat betrekking heeft op „het verrichten van een bepaald werk of een bepaalde dienst waarvan de duur van tevoren vaststaat en die van uitzonderlijke of incidentele aard is.” Verder heeft zij zich beroepen op artikel 51 van voormeld decreet nr. 1252, betreffende het personeel belast met „cursussen van korte duur bij het beroepsonderwijs”. Zoals de Commissie ter terechtzitting zelf heeft toegegeven, kunnen deze argumenten niet worden bijgetreden, aangezien het in casu gaat om een verhouding die 17 jaar zonder onderbreking heeft geduurd.
- 19 De Commissie doet voorts gelden dat verzoeksters beloning hoger was dan die overeenkomstig de nationale collectieve arbeidsovereenkomst waarop zij zich beroept, zelfs wanneer men daarbij in aanmerking neemt dat zij verscheidene in die overeenkomst voorziene voordelen niet heeft ontvangen. Ook wanneer dit juist zou zijn, kan dit niet van invloed zijn op verzoeksters aanspraken, aangezien het in de collectieve overeenkomst slechts om minimumbeloningen gaat.
- 20 Derhalve moet worden geconcludeerd dat het onderwijs dat verzoekster gedurende 17 jaar heeft gegeven aan de school voor technisch en beroepsonderwijs van het GCO, een arbeidsverhouding in dienstverband voor onbepaalde tijd impliceerde en dat zij derhalve recht heeft op alle voordelen die naar Italiaans recht aan een dergelijke verhouding zijn verbonden.

- 21 Wat het rustpensioen betreft, heeft verzoekster haar aanvankelijke vordering om als personeelslid van de Commissie te worden erkend en een gemeenschapspensioen te ontvangen, laten vallen. Daarover behoeft dus geen uitspraak te worden gedaan. Daarentegen moet worden gepreciseerd dat verzoekster er recht op heeft dat haar, in de tussen partijen overeen te komen vorm, het equivalent wordt betaald van het rustpensioen waarop zij naar Italiaans recht aanspraak zou hebben gehad indien het GCO niet had nagelaten haar, overeenkomstig de bepalingen van de op de overeenkomst toepasselijke wet bij het Istituto nazionale della Previdenza Sociale te verzekeren en de daaraan verbonden bijdragen te betalen.
- 22 In verband daarmee dienen partijen te worden uitgenodigd binnen een bepaalde termijn overeenstemming te bereiken over de geldelijke gevolgen van de in dit arrest aan de arbeidsverhouding gegeven kwalificatie. Het Hof behoudt zich voor, bij gebreke van overeenstemming binnen deze termijn, daarover alsmede over de kosten te beslissen.

HET HOF VAN JUSTITIE (Eerste kamer),

alvorens uitspraak te doen op het beroep, verklaart:

1. Het door verzoekster aan de school voor beroepsonderwijs van het Gemeenschappelijk Centrum voor Onderzoek te Ispra gegeven onder-richt impliceert het bestaan van een arbeidsverhouding in dienstverband voor onbepaalde tijd, in de zin van de in casu toepasselijke Italiaanse wetgeving.
2. Partijen worden uitgenodigd, binnen zes maanden na de dagtekening van dit arrest overeenstemming te bereiken over de geldelijke gevolgen van deze kwalificatie van de arbeidsverhouding, zowel ten aanzien van de beloning als van het rustpensioen.

3. Bij gebreke van overeenstemming binnen deze termijn, zal het Hof uitspraak doen op de vordering ter zake van de beloning en het pensioen die aan verzoekster verschuldigd zijn.

4. De beslissing omtrent de kosten wordt aangehouden.

Bosco

O'Keefe

Koopmans

Uitgesproken ter openbare terechtzitting te Luxemburg op 1 juli 1982.

Voor de griffier

De president van de Eerste kamer

J. A. Pompe

G. Bosco

adjunct-griffier

CONCLUSIE VAN DE ADVOCaat-GENERAAL
F. CAPOTORTI
VAN 6 MEI 1982 ¹

*Mijnheer de President,
mijne heren Rechters,*

1. De onderhavige zaak is het gerechtelijk sluitstuk van een geschil tussen de Commissie en mevrouw Teresa Porta, echtgenote Pace, dat is gerezen in verband met de onderwijsactiviteiten die mevrouw Porta gedurende 17 jaren in het belang van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie (EGA) heeft verricht.

Verzoekster heeft namelijk vanaf het begin van het schooljaar 1963/64 tot het eind van het schooljaar 1979/80 cursussen algemene ontwikkeling en Italiaans

gegeven in het kader van de voortgezette beroepsopleiding bij het Gemeenschappelijk centrum voor onderzoek (GCO) te Ispra. De eerste vijf jaar werd dit onderwijs gegeven zonder dat daaromtrent enige schriftelijke overeenkomst was gesloten, in de jaren daarna, van 1969 tot 1975, deelde de directeur van het GCO haar elk jaar per brief zowel de duur van haar werkzaamheid, overeenkomend met het gehele schooljaar (namelijk 15 september tot 15 juli van het volgende jaar) mee, als de haar op uurbasis toegekende beloning. Vanaf het schooljaar 1976/77 werd de verhouding tussen verzoekster en het GCO vastgelegd in een uitvoeriger stuk (in het Frans opgesteld en door

1 — Vertaald uit het Italiaans.